

Uluslararası Bektaşîlik ve Alevîlik Sempozyumu -I- 28-30 Eylül-2005 ISPARTA

Doğan KAPLAN*

SDÜ İlahiyat Fakültesi'nin TÜBİTAK'ın katkısıyla 28-30.09.2005 tarihleri arasında düzenlediği *Uluslararası Bektaşîlik ve Alevîlik Sempozyumu* Isparta'da gerçekleştirildi.

28 Eylül Çarşamba günü saat 14:00-17:00 arasında üniversitenin kültür merkezinde sempozyum açılışı yapıldı. İstiklâl Marşı ve bir Bektaşî Gülbengi okunmasından sonra toplantı yürütücüsü Prof. Dr. Saffet Sarıkaya sempozyumun işleyişi hakkında bilgi verdi.

Sekiz oturumla ve iki salonda gerçekleştirilen sempozyumda, ikisi çağrılı olmak üzere 39 bildiri sunuldu. 19 müzakerecinin bulunduğu programda her oturumda, biri akademisyen biri de Alevî-Bektaşî inanç önderi veya araştırmacısı iki kişi görev yaptı.

Sempozyum bildirilerinin iki ay içinde kitaplaştırılacağı sözü verildiği için, burada sadece takip edebildiğimiz oturumlardan bazısından kısa notlar aktarmak istiyoruz.

Diyanet İşleri Başkan Yardımcısı Prof. Dr. M. Şevki Aydın konuşmasında, Alevîlerin çeşitli nedenlerle kendilerini ifade edememeleri talihsizliğinin sorumluluğunun herkese ait olduğunu söyleyerek, Diyanet'in kurum olarak hiçbir zaman Alevîliği tanımlama gayreti içinde olmadığını ve olmayacağını ifade etti.

Devlet Bakanı Prof. Dr. Mehmet Aydın ise, uzun süren konuşmasında, İslâm'ın zengin bir tefekkür tarihine sahip olduğunu, bu bağlamda İslâm'ın tek olduğunu, ancak anlayışların hiçbir zaman tek olmadığını vurguladı. Türkiye'de baskın bir tasavvuf geleneği olduğunu dile getiren Aydın, Bektaşîlik ve Alevîliğin tasavvuf içerisinde bir yapı olduğunu düşündüğünü söyledi.

Protokol konuşmalarından sonra, sıra çağrılı bildirilere gelmişti. İlk bildiri sahibi Prof. Dr. Ethem Ruhi Fığlalı; İslâmiyet'i babalar ve dedeler eliyle alan göçebe Türkmenlerin, şehirli Müslüman'ın hor görmesine rağmen kendilerinin İslâm'a aykırı davrandıklarına, son yarım asır hariç, hiç inanmadıklarını aksine kendilerini gürûh-nâcî olarak gördüklerini ifade etti.

İkinci bildiri sahibi Prof. Dr. Ahmet Yaşar Ocak ise, Alevîlik konusuna Alevî ve Sünnî reflekslerin bir tarafa bırakılarak bakılması gerektiğini söyleyerek, bildirisinde Alevîlik-İsmâîlîlik bağlantısı üzerinde durdu. Ocak'ın Alevîlik konusunda yeni düşüncelerini ilk defa kamuoyuyla paylaştığı bu tebliğinde, ilk dönem Safevî Şiîliğinin,

* Selçuk Üniversitesi İlahiyat Fakültesi. dkaplan@selcuk.edu.tr

aslında İmâmiyye (Ca'feriyye) cilâsı altında Nizârî İsmâîlîliği olduğunu söyleyerek Alevîlikle, Nizârî (Alamut) İsmâîlîliği arasındaki benzer noktaları örnek vererek yeni bir tartışma alanı ortaya koydu.

Yrd. Doç. Dr. A. Yılmaz Soyzer; dört asır devleti temsil eden Yeniçeriliğin, Bektaşilik dışı sebeplerle yine devlet tarafından kapatıldığını söyledi. Yine devletin, Bektaşiliği yasaklamasına rağmen saray ehli arasında hâlâ Bektaşilerin var olduğundan bahsetti.

Yrd. Doç. Dr. Hülya Küçük; Cumhuriyet dönemi Bektaşiliği'ni anlattığı bildirisinde, Bektaşiliğin kaldırılmasından sonra Bektaşî tekkelerinin başına genelde Nakşî ve Halvetî şeyhlerin atanır olduğunu vurgulayarak; Cumhuriyet döneminde tüm Bektaşilerin reformları destekledikleri şeklindeki kanının doğru olmadığını söyledi.

Araştırmacı Hamza Aksüt; *Dede Ocaklarının İşlevi ve Kökeni* başlıklı tebliğinde, dede ocaklarının Alevîliğin temel kurumlarından olduğunu ve taliplerin dinsel ve hukuksal ihtiyaçlarını karşıladıklarını ifade etti. Dede ocaklarının XII. ve XIII. yüzyıllarda Cezîre (Mardin, Diyarbakır, Urfa)'de oluştuklarını ve ocakların oluşumunun Türkmenlerin boy, oba, oymak gibi sosyal birimleriyle ilintili olduğunu anlattı.

Halife Baba Şakir Keçeli; Alevî ve Bektaşî ifadesinin yanlış olduğunu, iki kesim arasında edep, erkân ve toplumsal hayatta bir farklılık bulunmadığını, cem evinin caminin alternatifi olmadığını, camide şariat ibadetinin, cem evinde ise, tarikat-marifet ibadetinin yapıldığını söyledi.

Araştırmacı Dursun Gümüšoğlu: "Bektaşilik, Muhammedî yoldur. Kaynakları, Kur'ân-ı Kerîm'dir. Peygamberi, Hâtemü'l-Enbiyâ Hz. Muhammed'dir. Velisi, Şâh-ı Velayet Hz. Ali'dir. Velisiz zaman dilimi yoktur, her devirde bir veli bulunmalıdır." dedi.

Prof. Dr. Sönmez Kutlu; "Diyanet İşleri Başkanlığı, dinin değil Müslümanların temsilcisidir. Alevîlerin Diyanet'te temsiliyle ilgili, kırsalda yaşayan Alevîler temsile olumlu bakarlar, şehirdekilerin bakışlarında farklılık bulunmaktadır." diye düşüncesini dile getirdi.

Dr. Metin İzeti; Arnavutlar arasında hayli müridi olan Bektaşiliğin, Arnavutluk, Kosova ve Makedonya'da XVIII. yüzyılın sonu ve XIX. yüzyılın başlarından oldukça etkili olduğunu söyleyerek, tebliğinde Bektaşiliğin Arnavutlar arasına yerleşme zamanından bahsederek, Bosna'da yaygın olan Bayrâmiyye Melâmetîliği'nin bir şubesi olan Hamzâviyye tarikatıyla karşılaştırmalar yaptı.

Araştırmacı Muhammed A. Al-Ahari; Batı toplumunda Bektaşî isminin yanlış kullanımı hakkında konuşarak; Amerika'da yerleşik Thomas McElwain (Ali Haydar)'in liderliğini yaptığı Dâvûdî cemaatinin, Thule, Sobettendorf ve Shriners (Türbeciler) gruplarının gerçekte Bektaşilikle ilgileri olmadığı halde bu isimle faaliyet gösterdiklerini ve Bektaşilikle ilgili yanlış imajlar doğmasına neden olduklarını anlattı.

Arş. Gör. Mark Soileau; Bektaşilikte *Muhabbet Sofrası*, *Ali Sofrası* olarak bilinen meydan evinde icra edilen sofrâ ritüelinin, Bektaşî eğitiminde rolü ile *sofra*, *lokma* ve *dem* gibi kelimelerin simgesel anlamı üzerinde durarak, yaşayan kentsel bir Bektaşî dergâhı olan Gaziler Dergâhı'ndaki uygulamayı örnek olarak göstererek sunumunu yaptı.

Araştırmacı Miranda Terzapoulou; Batı Trakya'da 3000 kadar Bektaşî'nin yaşadığını, birçok tekkelerinin bulunduğunu ifade ettiği konuşmasında, görsel sunum eşliğinde oradaki Bektaşî topluluğunun her sene düzenli olarak yaptığı köy panayırlarından bahsetti.

Arş. Gör. Doğan Kaplan; Alevîliğin yazılı kaynaklarından *Buyrukların* muhtevaları üzerinde durduğu bildirisinde, bu kaynaklara göre Alevîliğin İslam kültür evreninde bulunduğunu ve bir tarikat olarak görüldüğünü söyledi.

Sempozyum Cuma günü saat 17.25-18.25 arası değerlendirme toplantısıyla son buldu. Başkanlığını Prof. Dr. Ethem Ruhi Fırlalı'nın yaptığı oturumda şu görüşler dile getirildi:

Prof. Dr. A. Yaşar Ocak: Gerek Alevîler gereke Sünnîler artık savunma psikolojisiyle davranmaktan vazgeçsinler. Alevî ve Sünnî refleksler bir tarafa bırakılarak, daha yapıcı ve geleceğe açılım sağlayacak bilimsel çalışmalar yapılmalıdır.

Prof. Dr. Hasan Onat: Küreselleşme, bireyselleşmeyi tetiklemektedir. Kur'ân-ı Kerîm'deki kurucu ilkeleri göz önüne alarak, bir bütün olarak bizi biz yapan değerleri evrensel ölçekte yeniden üretmeli, ortak paydada buluşmalıyız. Bu anlamda kendimize şunları da sormalıyız: İç bağışıklık sistemimiz niye bu kadar zayıf ve bireylerin kendilerini farklılıklarıyla tanımlama ihtiyacı neden kaynaklanıyor? Türk toplumunu birbirinden ayıran cehalettir. Yaratıcı yeteneklerimizi yeniden keşfederek hep beraber bir sinerji oluşturmamız, eğer millî ve dinî ortak paydalarımızı ortaya koyup bir araya gelmezsek, küreselleşme anaforunda dağılıp gideceğiz.

Prof. Dr. Mustafa Kara: Sempozyumlar biraz panayıra benzer, herkes kabı kadar bir şeyler alır. Ayrıca TÜBİTAK desteğinin sağlanmış olması takdire ve tebrikeyandır.

Doç. Dr. Özgür Savaşçı: Ötekini doğru anlayabilmek için, ötekini olduğu gibi kabul etmeliyiz. Dikensiz gül bahçesi meydana getirmek doğru değil. Zenginlik, çeşniyi korumakla sağlanır.

Araştırmacı Dursun Gümüşoğlu: Bektaşîlikte, ağaç yukarı doğru büyür, insan aşağı doğru büyür. Tasavvufta en büyük illet ucubdur, en büyük zenginlik ise tevazudur. Toplantıda ilk defa Devlet Bakanımızın, Diyanet İşleri Başkan Yardımcısının, Alevîlik-Bektaşîliğin devlet nazarında İslâm'ın bir yorumu olduğunu söylemeleri son derece sevindiricidir. Alevîlik, İslâm'ın içindedir ve Türkiye'de aslî unsurdur. Bu noktalarda boşluklar bırakmamalıyız.

Hacı Bektaş Postnişini Çelebi Veliyettin Ulusoy: Hacı Bektaş Veli ile ilgili bilimsel çalışmalar maalesef sanıldığı kadar çok değildir. Eskiden yazılmış eserlerin hepsini değerli kabul etmek doğru değildir. Alevîlik-Bektaşîlik kendine özgü bir teolojiye sahiptir. Şîilik veya Sünnîliğe göre tanımlamak doğru değildir.

Prof. Dr. Saffet Sarıkaya: Bu sempozyumu gerçekleştirmek için sekiz ay çalıştık, inşallah bildirileri iki ay içerisinde kitaplaştıracamız.

Prof. Dr. Ethem Ruhi Fırlalı: Bu bilimsel toplantıya farklı düşüncelere sahip bilim adamlarının ve inanç önderlerinin katılımı, toplantının güdümlü olmadığının en büyük kanıtıdır. Sadece Alevîlik-Bektaşîlik içinde değil, Sünnîlik içinde de onlarca farklı grup bulunmaktadır. Tekrar etmem gerekirse, ben Alevîlik-Bektaşîliğin Türk tasavvufunun çok özel sayfalarını işgal ettiğini düşünüyorum. Bu sempozyumun altından alınının akiyla çıkan SDÜ İlahiyat Fakültesini tebrik ederken, bu tür toplantıların devamını temenni ediyorum.

Bu kadar geniş ölçekte yapılmış bir sempozyumu, birkaç sayfada yeterli ölçüde tanıtmamızın kolay olmadığını iyi biliyoruz, ancak biz burada en azından bu programla ilgili bir fikir vermek istedik. Birkaç ay içinde yayımlanacak olan sempozyum bildirileri kitabının daha doyurucu olacağı ise, izahtan vârestedir.